

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU COMBATEREA DISCRIMINĂRII

AUTORITATE DE STAT AUTONOMĂ

HOTĂRÂREA nr. 262 din 24.02.2020

Dosar nr: 908/ 2020

Petiția nr: 7138/ 09.11.2020

Petent:

Reclamat: (R1)

Postul de Radio Europa FM (R2)

Obiect: Petentul sesizează o posibilă faptă de discriminare ca urmare a unor afirmații în spațiul public, pe postul de radio Europa FM, la emisiunea #Piața Victoriei, cu privire la pelerinajul pe care credincioșii îl fac la sfintele moaște, ca ritual bisericesc.

I. Numele, domiciliul și sediul părților

Numele și domiciliul petentei

1.

Numele și sediul părții reclamate/martorilor

2.

3. Postul de Radio Europa FM cu sediul în București, Sector 2, Șos. Pipera nr 46D-46E-48, clădirea B Oregon Park

II. Obiectul sesizării și descrierea presupusei fapte de discriminare

4. Petentul sesizează Consiliul cu privire la presupusa faptă de discriminare petrecută cu ocazia difuzării, pe postul de radio Europa FM, a unor afirmații considerate batjocoritoare cu privire la pelerinajul pe care credincioșii îl fac la sfintele moaște, ca ritual bisericesc, lezând un întreg grup de oameni prin atingerea imaginii și drepturilor creștinilor.

III. Procedura de citare

5. În temeiul art. 20, alin. 4 din OG nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, cu modificările și completările ulterioare, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării a îndeplinit procedura de citare.

6. Prin adresa nr. 7647/27.11.2020 a fost citat petentul, iar prin adresele nr. 7647/27.11.2020 și nr. 7653/27.11.2020 au fost citate părțile reclamate, părțile fiind citate pentru ședința de audieri din data de 07.12.2020 (filele 6-7 și 11-16 la dosar).

7. La ședința de audieri din data de 07.12.2020 petentul și partea reclamată R1 au fost prezente. Partea reclamată R2 nu a participat la audieri și nici nu a comunicat la dosar un punct de vedere sau concluzii scrise.

8. Procedură legal îndeplinită.

IV. Susținerile părților

Susținerile petentului

9. Prin adresa înregistrată cu nr. 7138 din data de 09.10.2020, petentul sesizează Consiliul cu privire la presupusa faptă de discriminare apărută cu ocazia emiterii în spațiul public a unor afirmații considerate discriminatorii la adresa credincioșilor creștini-ortodocși.

10. În fapt, petentul arată următoarele:

10.1. La data de 26 octombrie 2020, într-o emisiune a postului de radio Europa FM, numită #PiataVictoriei, partea reclamată a făcut afirmația: **“se duce omul unde stă acolo hoitul ăla în plexiglas... hoitul în pepsiglas... vin oamenii acolo, își scot masca, ling plexiglasu’ și își pun masca la loc... ce e în creierul, în sufletul omului care face această operațiune... el este sub maimuțele antropoide, nu știu, e pă la nivelu’ meduzelor”**.

10.2 Petentul consideră că prin aceste afirmații partea reclamată a încălcat prevederile art. 15 din OUG nr. 57/2000 și ale art. 13, alin. 2 al Legii nr. 489/2006 a cultelor, prin aceea că a batjocorit în manieră inacceptabilă un simbol religios, sfintele moaște, simbol care pentru Biserica ortodoxă are un rol important, întrucât, în realitatea spirituală, pentru ortodocși reprezintă de fapt rămășițele trupesti, conservate în mod supranatural, prin harul lui Dumnezeu, ale unui sfânt care a trăit în trecutul Bisericii.

10.3. În opinia petentului, numirea moaștelor ca “hoit” nu este nici măcar medical asociabilă realității acelor sfinte moaște, deoarece hoitul este prin definiția sa de dicționar un cadavru intrat în descompunere, pe când moaștele sfinților sunt trupuri conservate impecabil prin puterea lui Dumnezeu, nedescompunerea lor biologică fiind pentru credincioși chiar semnul lucrării lui Dumnezeu prin ele.

10.4 Petentul consideră că partea reclamată a jignit și a batjocorit în manieră incalificabilă pelerinajul pe care credincioșii îl fac la sfintele moaște, ca ritual bisericesc, folosind termeni inacceptabili precum „se duce omul unde stă hoitul în plexiglas”, “ling plexiglasu’” și, nu în ultimul rând, a jignit sentimentele religioase ale fiecărui creștin ortodox, referindu-se la creștinii ortodocși ca “sub nivelul maimuțelor antropoide”, “pă la nivelu’ meduzelor”.

11. Totodată, petentul arată că într-o emisiune ulterioară, difuzată la data de 29 octombrie de același post de radio Europa FM, partea reclamată s-a referit la credincioșii ortodocși ca la “vitele pe care le păstorește [șarlatanul]”, înregistrarea putând fi încă vizualizată pe Youtube, încercând să explice în presă, în data de 30 octombrie 2020, ce a vrut să spună prin numirea credincioșilor ortodocși ca “vite”, prilej cu care a batjocorit din nou practica participării la pelerinaje și pe cei ce participă, spunând: “Ergo «vită» ești dacă iei de bună-interzicere pupat moaște = căzut comunism», nu dacă ești creștin ortodox”.

12. Referitor la articolul publicat, petentul consideră că partea reclamată încearcă să dreagă afirmațiile anterioare, folosind unele raționamente lipsite de substanță, de genul: “nu toți credincioșii din țara asta cred în nerușinarea sinistră a minciunii că BOR,

pupătoarea în dos a Ceaușeștilor când nu erau încă moaște, a dat jos comunismul cu ajutorul lui Dumnezeu. Dacă ipoteza se dovedește greșită, atunci nu mai am nimic de spus”: vită e cine îl crede pe patriarh, nu cine e ortodox, deși cu câteva zile înainte partea reclamată îi numise pe participanții ortodocși la pelerinaj “sub antroipoizi”, “pă la nîvelu’ meduzei”, “despre care nu are de unde ști dacă l-au crezut sau nu pe patriarh”.

13. Se arată că și în acest articol, partea reclamată revine cu aceleași insulte: „interzicere pupare de moaște”, “vită ești dacă iei de bună interzicerea pupat moaște = căzut comunism”, petentul considerând că prin aceste etichete puse credincioșilor ortodocși participanți la pelerinaje, partea reclamată a incitat la ură și discriminare.

14. De asemenea, petentul solicită să se constate faptul că, pe tot parcursul acestor afirmații ilegale și cu conotații penale partea reclamată nu a fost întrerupt, corectat, admonestat de către realizatorii postului de radio Europa FM și, mai mult, postul de radio a considerat necesar să facă și o altă emisiune pe aceeași temă, în care i s-a permis părții reclamate să jignească din nou credincioșii ortodocși.

15. În concluzie, petentul consideră că prin fapta ce face obiectul acestei petiții a fost discriminat, deoarece cu câteva săptămâni înainte a fost el însuși participant la pelerinajul Sfintei Cuvioase Parascheva de la Iași, unde a sărutat moaștele acestei sfinte. Totodată, petentul consideră că afirmația patriarhului privind faptul că poate exista o legătură spirituală între interzicerea pelerinajului la Sfântul Dimitrie și pedeapsa lui Dumnezeu adusă asupra regimului comunist ar putea fi întemeiată sub raport teologic, ceea ce în opinia părții reclamate, acesta ar fi plasat credincioșii în rândul “vitelor”, în ciuda faptului că art. 29, alin. 1, teza 2 din Constituția României îi dă dreptul să aibă o opinie proprie pe această temă, fără a trebui să fie catalogat astfel pentru ea.

16. Din aceste motive, petentul consideră că partea reclamată a încălcat prevederile OUG nr. 137/2000 și prevederile art. 13 din Legea 489/2006, care interzic insultarea simbolurilor religioase, instigând la ură și discriminare contra creștinilor ortodocși, faptă penală sancționată de art. 369 NCP.

17. Având în vedere cele prezentate, petentul solicită, în temeiul art. 15 și art. 20 ale OG nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, următoarele:

- constatarea și sancționarea contravențională a faptei prevăzute de art. 15 din OG nr. 137/2000 de către partea reclamată, în cadrul unei emisiuni a postului de radio Europa FM, numită #PiataVictoriei, difuzată la data de 26 octombrie 2020;

- acordarea de despăgubiri morale și restabilirea situației anterioare discriminării, precum și obligarea părții reclamate să publice, în mass-media, un rezumat al hotărârii prin care se constată săvârșirea contravenției, precum și orice măsură necesară pentru înlăturarea consecințelor acestei fapte;

- sesizarea, dacă se impune, a organelor de urmărire penală, sub aspectul săvârșirii de către partea reclamată a infracțiunii de incitare la ură și discriminare, prevăzut de art. 369 NCP;

- analizarea și sancționarea, dacă este cazul, a modului în care a gestionat moderatorul radio Europa FM aceste afirmații, în condițiile în care art. 30 (8) din Constituția României prevede că răspunderea civilă pentru informație revine autorului sau postului de radio și televiziune.

18. În susținerea afirmațiilor sale, petentul a adăugat ca probe la dosar link-urile unde pot fi accesate emisiunile și articolele la care face referire, respectiv:

Sușinerile părții reclamate

Sușinerile părții reclamate

19. În ședința de audieri din data de 07.12.2020, partea reclamată a susținut următorul punct de vedere:

20.1 În ceea ce privește fondul discuției, partea reclamată arată că nu este împotriva credincioșilor creștin-ortodocși și nu este împotriva pelerinajului credincioșilor la moaște.

20.2 Această părere cu privire la pelerinaj a fost exprimată pe postul de radio în contextul pandemiei și cu referire la afirmațiile ministrului educației privind „pepsiglasul”.

20.3 În opinia părții reclamate credincioșii nu sărutau moaștele ci pupau efectiv plexiglasul care acoperă aceste rămășițe trupești, ceea ce denotă un discernământ spre zero în contextul pandemic actual.

20.4. Partea reclamată arată că s-a concentrat mai mult pe ideea de norme igienico-sanitare în contextul pandemic actual și nu pe ideea de pelerinaj al credincioșilor creștin-ortodocși, puparea moaștelor în plină pandemie fiind, în opinia sa, o operațiune de un grotesc desăvârșit.

20.5 De asemenea, partea reclamată arată că discursul a avut o altă conotație, argumentele fiind de natură medicală și igienico-sanitare și nu cu referire la credincioși, criticând operațiunea de sărutare a moaștelor în sine și nu ca insultă la un simbol religios.

21. În concluzie, partea reclamată arată că nu s-a manifestat împotriva credințelor religioase și a drepturilor credincioșilor de a-și exercita această credință, ci și-a exprimat critica în contextul pandemiei cu privire la operațiunea de sărutare a moaștelor în condițiile în care trebuie respectate norme stricte igienico-sanitare de împiedicare a răspândirii virusului.

V. Motivele de fapt și de drept

22. **În fapt**, Colegiul director este chemat să se pronunțe asupra limitei libertății de exprimare fiind supuse analizei afirmațiile părții reclamate comunicate în dezbaterile publice ce a avut loc în cadrul emisiunii #PiataVictoriei, realizată de postul de radio Europa FM în data de 26 octombrie 2020.

23. **În drept**, În soluționarea prezentei sesizări constatăm că sunt incidente următoarele texte de lege:

- art. 10 și art. 14 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale;

- art. 1, alin. (3), art. 16, art. 29 și art. 30 din Constituția României, revizuită în 2003;

- art. 2, alin. (1) și art. 15 din OG nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

24. **Pe fond**, Colegiul director este chemat să se pronunțe asupra raportului dintre libertatea de exprimare și dreptul la demnitatea persoanei, interzicerea discriminării pe criteriul apartenenței religioase raportată la declarațiile și aprecierile părții reclamate, obiect al prezentei sesizări. Analiza urmărește să stabilească dacă, în acest caz, s-a

depășit limita libertății de exprimare și, în consecință, se impune o ingerință a statului prin aplicarea unei măsuri proporționale cu scopul urmărit, potrivit art. 2, alin (1) coroborat cu art. 15 din OG nr. 137/2000.

25. Colegiul director reține că este mai mult decât evident faptul că fapta a fost săvârșită în public, astfel cum prevede art. 15 din OG nr. 137/2000, mesajul jurnalistului fiind difuzat pe postul de radio care, prin natura și destinația lui este considerat spațiu public.

26. Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, pentru a fi acceptată o ingerință în dreptul de exprimare, aceasta trebuie:

- să fie prevăzută de lege (care la rândul ei trebuie să îndeplinească anumite calități: să fie previzibilă și accesibilă),
- să urmărească un scop legitim,
- să fie necesară într-o societate democratică și
- să fie proporțională cu scopul urmărit (Corneliu Bârsan, Convenția europeană a drepturilor omului, vol. I. Ed. C.H. Beck, București, 2005, p. 769-801).

Ingerința să fie prevăzută de lege

27. Prima cerință, cea a existenței unei prevederi legale, care să reglementeze ingerința statului în exercitarea dreptului libertății de exprimare este îndeplinită de art. 2, alin. (1) coroborat cu art. 15 din OG nr. 137/2000. Totuși, apreciem că aceste texte de lege trebuie coroborate cu art. 2, alin. (8) din OG nr. 137/2000 potrivit căruia „prevederile ordonanței nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului la libera exprimare, a dreptului la opinie și a dreptului la informație”. Apreciam că ambele texte normative sunt previzibile și accesibile, deși protejează o valoare fundamentală într-o societate democratică și sunt noțiuni care au și un caracter abstract.

Ingerința să urmărească un scop legitim

28. Raportat la scopul legitim urmărit prin posibila ingerință a statului în libertatea de exprimare se urmărește protejarea demnității umane a tuturor persoanelor aparținând cultelor religioase din România, inclusiv a persoanelor care aparțin religiei creștin-ortodoxe.

29. Protecția demnității unor grupuri constituie un scop legitim într-o societate democratică. Pentru a se produce o atingere, o încălcare a demnității umane, ca drept constituțional protejat, declarațiile din emisiunea radio, obiect al prezentei petiții, ar trebui să întrunească elementele:

- un comportament manifestat în public, având caracter de propagandă sau de instigare la ură pe criteriul religios, ori
- un comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare îndreptate împotriva unui grup de persoane legat de convingerile acestora, astfel cum prevede art. 15 din OG nr. 137/2000, republicată.

30. Colegiul director constată că primele două condiții (să existe o prevedere legală și să se urmărească un scop legitim) pentru a fi acceptată o ingerință a statului sunt îndeplinite. Fără putință de tăgadă, dispozițiile OG nr.137/2000 satisfac exigența previzibilității și accesibilității normei de incriminare a conduitei incriminate și totodată sunt edictate în scop legitim (particularizat la cauza de față, restrângerea dreptului la liberă

exprimare este justificată atunci când acesta este exercitat în astfel de condiții încât afectează drepturile altora).

Necesitatea ingerinței

31. Rămâne de competența Colegiului director să stabilească dacă interferența în libertatea de exprimare „*este necesară într-o societate democratică*”. În acest demers, Colegiul director analizează dacă există motive „*relevante și suficiente*” care să justifice ingerința în libertatea de exprimare din perspectiva unei „*nevoi imperioase*” („pressing social need”).

32. Identificarea unei „*nevoi imperioase*”, respectiv necesitatea oricărei restricții privitoare la exercițiul libertății de exprimare trebuie să fie stabilită într-o manieră convingătoare, iar autorității naționale îi revine atributul evaluării existenței unei „*nevoi imperioase*” susceptibile de o anumită marjă de apreciere (Corneliu Bârsan, Convenția Europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Vol. I., Ed. All Beck, București, 2005, pag. 801).

33. În conformitate cu principiul subsidiarității, statele membre dispun de o „margină de apreciere” în stabilirea limitării libertății de exprimare. Autoritățile statelor membre au un contact direct și permanent cu realitățile sociale și sunt primele care se pronunță asupra existenței unei „*nevoi sociale presante*”. Marginea de apreciere se va stabili potrivit standardelor minime ale CEDO (vezi Handyside c. Regatul Unit par. 48 și par. 49).

Elemente luate în considerare la stabilirea necesității ingerinței statului în libertatea de exprimare

34. În scopul de a determina dacă substraturile afirmațiilor din mesajul comunicat de către partea reclamată pe postul de radio, obiect al prezentei sesizări, constituie instigare la ură prin care se încalcă dreptul la demnitate al enoriașilor, credincioși creștin-ortodocși, Colegiul director urmează a examina: *obiectivul urmărit de către partea reclamată, contextul în care au avut loc, conținutul afirmațiilor/declarațiilor, rolul în societate al persoanei - autorul afirmațiilor din emisiune.*

Obiectivul urmărit de către partea reclamată

35. Obiectivul urmărit de către partea reclamată este important:

- a dorit acesta să informeze publicul cu privire la un subiect, informație de interes public?
- a avut acesta intenția de a discrimina persoanele aparținând religiei ortodoxe? sau
- a urmărit doar emiterea unui punct de vedere despre practicantii religiei creștin-ortodoxe, fără a realiza conotațiile reale ale mesajului?

36. În acest punct, Colegiul director nu analizează intenția de a discrimina a părții reclamate, acest aspect nu are relevanță în stabilirea unei fapte de discriminare. Astfel, OG nr. 137/2000, art. 2, alin. (1) definește ca fiind discriminare orice faptă care are „ca scop sau efect” încălcarea unui drept prevăzut de lege, deci include atât intenția, cât și culpa ca forme ale vinovăției.

37. Prevederile art. 15 din OG nr.137/2000 sancționează două categorii de fapte și anume:

- propagandă naționalist-șovină, de instigare la ură rasială sau națională (teza I) și

apoi

- comportamentul care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități și legat de apartenența acestora la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată ori de convingerile, sexul sau orientarea sexuală a acestuia (teza II).

38. Distincția între cele două categorii de fapte este fundamentală, fiind de subliniat faptul că:

- dacă propaganda naționalist-șovină ori instigarea la ură rasială sau națională presupune intenția, cea de a doua categorie de fapte prohibite de articolul mai sus citat

- nu presupune demonstrarea intenției autorului, concluzie ce rezultă explicit din formularea textului normativ: "*comportamentul care are ca scop sau vizează (...)*"

39. Este extrem de greu în a stabili scopul unei afirmații de genul celei care formează obiectul cauzei, însuși partea reclamată invocând faptul că afirmațiile au fost făcute în contextul pandemic actual, opinia sa fiind exprimată cu privire la pelerinajul și sărutarea moaștelor în perioadă de pandemie fără a aduce atingere dreptului la manifestarea credințelor religioase ale enoriașilor, ceea ce ar putea duce la ideea că aceste afirmații nu au fost întâmplătoare.

În mesajul său partea reclamată nu a căutat să critice operațiunea în sine ci operațiunea de sărutare a moaștelor în plină pandemie și posibilele consecințe ce vor urma în contextul pandemic existent în condițiile în care trebuie respectate norme stricte igienico-sanitare și de protecție a sănătății populației. Jurnalistul s-a concentrat pe critica operațiunii, discursul încercând o conotație cu argumente de natură igienico-sanitare, acesta arătând că nu a avut intenția de a se amestea în chestiunile religioase și de a aduce o insultă unor simboluri religioase sau de a contesta pelerinajului enoriașilor creștin-ortodocși și manifestarea credinței acestora.

40. Distincția din art. 15 al OG nr. 137/2000 califică drept neîntemeiată apărarea părții reclamate, conform căreia nu a urmărit nicidecum să creeze o atmosferă degradantă sau umilitoare față de persoanele de religie creștin-ortodoxă, ci a fost un mesaj care face referire la normele sanitare de protecție a sănătății, abordând un subiect de interes național, atâta cât timp fapta sancționată de teza a doua din art.15 al OG nr. 137/2000 nu presupune că autorul acesteia a urmărit producerea consecințelor arătate, fiind suficient ca mesajul în sine să fie susceptibil de a conduce la atare rezultat. Or, mesajul în speță este susceptibil și are potențialul pericolului de instigare la ură ori de comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare la adresa persoanelor aparținând religiei creștin-ortodoxe, deoarece afirmațiile au fost asimilate ca fiind unele discriminatorii la adresa credincioșilor care aparțin acestei religii.

41. De aceea, lipsa efectului negativ al afirmației sancționate este irelevantă, subliniind Colegiul director că incriminarea faptei prevăzute de art.15 din OG nr.137/2000 are „în vedere potențialul pericolului generat de propaganda naționalist-șovină, instigarea la ură rasială sau națională ori de comportamentul care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare”, ceea ce face inutilă dovedirea unei urmări efective a conduitei incriminate. Este de observat că dispozițiile OG nr.137/2000 disting explicit situațiile în care urmarea

efectivă a comportamentului discriminatoriu are valențe juridice, exemplificative fiind prevederile art. 2, alin. (1) care sancționează tratamentul diferențiat dacă a avut ca scop afectarea exercițiului sau lipsirea de substanță a drepturilor și libertăților protejate în condiții de egalitate sau, dimpotrivă, nu a avut acest scop dar efectul tratamentului constă tocmai în afectarea exercițiului sau în lipsirea de substanță a drepturilor și libertăților protejate; dispozițiile art. 2, alin.(3), alin. (4), alin. (5); art. 6-11, respectiv art. 14 din ordonanță instituind contravenții de rezultat.

42. Contravenția sancționată de art.15, teza II din OG nr.137/2000 nu este una de rezultat, ci una de pericol, astfel că pentru a fi consumată nu este necesară producerea efectivă și, procedural vorbind, dovada rezultatului vătămător, fiind evident că omisiunea legiuitorului de a condiționa caracterul contravențional al unei asemenea fapte de o urmare efectivă este firească, dat fiind caracterul, în primul rând preventiv, al legislației în materia combaterii discriminării pe criterii religioase. Foarte probabil că o eventuală reglementare sub condiția rezultatului, în cazul anterior analizat, ar conduce la o reacție tardivă a autorității de resort și mai mult decât probabil, insuficientă.

43. În ceea ce privește apărarea invocată prin raportare la încălcarea art.2, alin.(8) din OG nr.137/2000, în sensul încălcării libertății de exprimare, este de subliniat că o atare libertate nu este absolută și o atare concluzie este fondată în primul rând pe dispozițiile art.30, alin.6 din Constituție, potrivit cărora libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

44. În același sens, jurisprudența CEDO statuează că libertatea de exprimare comportă îndatoriri și responsabilități și poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

Contextul în care a fost făcută afirmația

45. Afirmațiile au fost făcute de partea reclamată pe postul de radio Europa FM, în cadrul emisiunii #PiataVictoriei difuzată în data de 26 octombrie 2020.

46. Partea reclamată și-a exprimat opinia în ceea ce privește pelerinajul enoriașilor creștin-ortodocși și sărutarea moaștelor în contextul pandemic actual, care impune respectarea riguroasă a normelor igienico-sanitare și, totodată, și-a exprimat părerea folosind interpretarea afirmațiilor ministrului educației privind materialul folosit ca înlocuitor al sticlei „plexiglas”, spus în sens greșit de acesta într-o ieșire publică (i.e. „pepsiglas”).

47. Astfel, Colegiul director poate constata faptul că în prezenta cauză s-a depășit sfera caracterului informativ care prezintă interes pentru opinia publică, cu privire la opțiunea părții reclamate, aducând atingere persoanelor care aparțin unei anumite religii recunoscute național, respectiv religia creștin-ortodoxă.

Conținutul declarațiilor

48. În ceea ce privește conținutul afirmațiilor, Colegiul director constată că partea reclamată a comunicat un mesaj din care se desprinde următorul text:

“...se duce omul unde stă acolo hoitul ăla în plexiglas... hoitul în pepsiglas... vin oamenii acolo, își scot masca, ling plexiglasu’ și își pun masca la loc... ce e în creierul, în sufletul omului care face această operațiune... el este sub maimuțele antropoide, nu știu, e pă la nivelu’ meduzelor”.

49. Afirmațiile au fost făcute în contextul în care, în dezbateră publică privitoare la pelerinajul credincioșilor creștin-ortodocși ce urmau a săruta moaștele ca simbol religios, jurnalistul a căutat să exprime opinia sa cu privire la practicarea unui ritual bisericesc al participanților la aceste pelerinaje într-o perioadă de pandemie.

50. Colegiul director constată faptul că declarațiile părții reclamate au un conținut profund ostil, degradant, ofensator și umilitor la adresa credincioșilor creștin-ortodocși, având efecte negative față de percepția acestora ca o comunitate, din următoarele considerente:

- mesajul promovează folosirea unor expresii de natură discriminatorie, de o gravitate accentuată: “[...] el [omul] este sub maimuțele antropoide, nu știu, e pă la nivelu’ meduzelor”, expresie care produce un impact puternic și negativ în conștiința colectivă, în societate și în rândul credincioșilor creștin-ortodocși;

- mesajul aduce o comparație cu conotație negativă (e.g. “hoitul ăla în plexiglas”, “ling plexiglasul”).

Astfel, suntem în prezența unei atitudini ostile, degradante sau negative față de un grup pe criteriul convingerilor religioase care se fundamentează pe o comparație cu conotație negativă, utilizată în mod deliberat peiorativ, cu scopul de a produce un impact negativ.

Suntem în prezența unei atitudini:

- ostile, degradante sau negative față de un grup,
- care se fundamentează pe o comparație cu mesaj ofensator cu referire la credincioșii creștin-ortodocși.
- este asimilată ca fiind un mesaj ofensator.
- un mesaj, un comportament este considerat discriminatoriu atunci când:
 - e bazat pe o gândire care neagă egalitatea dintre religii sau
 - are efectul de a submina egalitatea.

51. În ceea ce privește sărutatul moaștelor, comparația moaștelor cu *hoituri* exprimă un mesaj ofensator adus la adresa credincioșilor deoarece exprimarea folosită are ca sinonim cuvinte cu încărcătură negativă (ex: stârv, un cadavru intrat în descompunere). Pentru credincioși, prezența moaștelor reprezintă un miracol la care ei se închină, miracolul constând tocmai în conservarea acestor trupuri în timp, fără intervenții exterioare, în accepțiunea lor moaștele reprezentând „rămășițe trupești, conservate în mod supranatural, prin harul lui Dumnezeu”. Totodată, acțiunea de a săruta moaștele reprezintă în accepțiunea credincioșilor un semn de respect și de plecăciune, de smerenie față de acele trupuri sfinte, precum și obținerea de binecuvântare.

Prin folosirea acestor cuvinte, care accentuează în mod negativ și deliberat elementele pe care se bazează credința enoriașilor creștini-ortodocși, se duce în derizoriu semnificația sărbătorii creștine și a pelerinajului.

52. Comparația cu *maimuțele antropoide* sau cu *meduzele* este utilizată de către partea reclamată în mod intenționat negativ, întrucât în accepțiunea colectivității acestea sunt asimilate unei categorii de animale sau specii care acționează fără raționament.

52.1 Conform teoriei darwiniste, specia umană are descendenți în speciile maimuțelor antropoide iar punerea semnului egalității între credincioși și maimuțele antropoide așează în mod voit credincioșii sub descendenții acestora. Maimuțele antropoide (din fr. *anthropoide*) sunt o familie de maimuțe superioare care seamănă la înfățișare cu omul, diferențele fiind foarte mici din punct de vedere strict genetic. Dovedit anatomic, planul de structură general a omului este identic cu cel de la antropoide, caracteristicile specific umane fiind mărimea creierului și proporțiile diferite ale membrilor superioare și inferioare. Însă, datorită particularităților sale psihice, omul are o poziție specială în lumea vie, fiind considerat o entitate deosebită tocmai pentru faptul că este diferit, având capacitate intelectuală. Toate ideile creaționiste care sunt caracteristici specific umane plasează omul în această poziție deosebită față de tot restul lumii vii, omul având locul lui clar definit în acest spațiu.¹

52.2 De asemenea, asocierea credincioșilor cu meduzele (din fr. *medusa*) este utilizată tot în scop negativ, trimiterea la această specie de animale marine cu corp gelatinos, care pentru a se deplasa în apă efectuează contracții ritmice ale întregului corp, imprimând ideea că oamenii care fac parte din categoria asimilată meduzelor sunt fără raționament și/sau fără discernământ. Totodată, asocierea cu meduzele conduce la un mesaj care indică aspectul de conviețuire în colonii și creează un efect ce induce un sentiment de dezgust și teamă față de aceste corpuri translucide și gelatinoase.

53. Pentru ambele cazuri utilizarea comparației: *este sub maimuțele antropoide, nu știu, e pă la nivelu' meduzelor* este una negativă, peiorativă, asimilarea nefiind una onorantă sau măcar cu o conotație neutră pentru persoanele puse în discuție. A califica creștinii ortodocși cu o astfel de asemănare poate fi asimilată unei batjocuri și nu reprezintă un punct de vedere pertinent sau perfect argumentat care să se fundamenteze pe aspecte relevante ce pot fi dovedite sau sunt de notorietate în spațiul public.

54. Modalitatea în care a fost transmis mesajul este relevant în analiza speței, fiind apreciat grav faptul că mesajul a fost transmis într-o emisiune radio, creând un efect care rămâne în memoria colectivității, un post de radio reprezentând un canal important de difuzare a informațiilor, precum și de formare a percepțiilor/opiniilor ascultătorilor. Conținutul declarațiilor difuzate în emisiunea radio, obiect al plângerii, sunt discriminatorii întrucât conțin atât comparații cât și afirmații care fac referire la credincioșii creștin-ortodocși, afirmații ce sunt de natură a aduce atingere practicanților aparținând acestei religii.

55. Autorul și-a ales în mod voit aceste comparații. Redarea ideilor, în maniera sa scriitoricească, plastică, descriptivă, are intenția voită de a accentua sau exagera doar conotația negativă, folosind cuvinte alese special care să răstoarne semnificația de bază a elementelor creștine, deturnând acțiunile creștinilor ortodocși în preajma unei sărbători importante. Astfel, folosirea repetitivă a descrierii negative trimite direct într-un registru

¹ (vezi <https://evolutionistii.wordpress.com/evolutia-maimuta-om/>)

degradant, umilitor și ostil iar cadența declarației are un ritm de creare a unei imagini negative a enoriașilor creștin-ortodocși, precum și de incitare față de obiceiurile acestora.

56. Gravitatea mesajului rezultă din caracterizarea credincioșilor creștin-ortodocși care merg în pelerinaj la moaște ca și ritual bisericesc, aceștia fiind etichetați sub nivelul maimuțelor antropoide și situați la nivelul meduzelor. Apartenența religioasă a unei persoane are o amprentă deosebită atât asupra identității persoanei cât și asupra percepției oamenilor din jur. Legislația Uniunii Europene a inclus apartenența religioasă ca fiind unul dintre cele mai importante criterii protejate împotriva discriminării.

57. Mesajul este explicit discriminatoriu: a compara credincioșii ortodocși, enoriașii bisericii creștin-ortodoxe cu maimuțele antropoide sau meduzele, reprezintă o gravă atingere asupra persoanelor care aparțin religiei creștin-ortodoxe, atingând demnitatea acestora prin impactul social pe care îl creează. Conținutul mesajului creează o atmosferă ostilă, degradantă și umilitoare la adresa practicanților creștin-ortodocși potrivit art. 2, alin. (1) coroborat cu art. 15 din OG nr. 137/2000.

58. Întrebarea firească ar fi dacă această asociere era necesară în contextul numeroaselor tensiuni care au fost create ca urmare a măsurilor luate și a limitărilor impuse de stat, prin instituirea stării de urgență și stărilor de alertă determinate de pandemia Covid-19, restricții justificate pentru prevenirea răspândirii bolii și a protejării sănătății populației. Astfel, Colegiul director nu poate decât să constate faptul că în prezenta cauză s-a depășit limita libertății de exprimare.

Modul în care au fost făcute afirmațiile

59. Colegiul director urmează a analiza modul în care au fost făcute afirmațiile din emisiunea radio respectivă. Mesajul a fost comunicat pe postul de radio Europa FM, unde partea reclamată a participat la o dezbatere publică în cadrul emisiunii #PiataVictoriei realizată de postul de radio.

60. Din perspectiva analizei limitelor libertății de exprimare, rolul, poziția autorului mesajului/afirmațiilor supuse controlului este determinantă. Este esențial pentru jurnaliști să evite comentariile care pot răspândi și pot conduce la creșterea intoleranței atunci când se exprimă în spațiul public.

Rolul în societate al persoanei, autor al afirmațiilor

61. Partea reclamată în calitate de formator de opinie este un jurnalist recunoscut ca o persoană extrem de influentă în social-media, cu o carieră jurnalistică vastă și extrem de apreciată. Ori, în acest context dar și raportat la pregătirea intelectuală a părții reclamate, este de natură îndoielnică faptul că nu ar fi cunoscut atât gravitatea afirmațiilor cât și impactul social. Libertatea de exprimare este prețioasă pentru orice persoană dar, în mod deosebit, are un caracter indispensabil pentru persoanele care sunt în categoria formatorilor de opinie, cu o vastă activitate gazetărească.

62. Având în vedere conținutul, contextul, obiectivul urmărit de partea reclamată, rolul în societate al persoanei, autor al afirmațiilor, Colegiul director constată că se justifică necesitatea ingerinței statului în libertatea de exprimare. Prin urmare, Colegiul director constată că în speță nu se poate admite invocarea libertății de exprimare, în sensul în care fapta s-ar încadra în limitele acesteia.

Concluzii

63. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale (cunoscută în general sub denumirea de *Convenția europeană a drepturilor omului*) prevede, la art. 10, alin. 2, limitarea libertății de exprimare: „*Exercitarea acestor libertăți, ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau unor sancțiuni prevăzute de lege care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.*” Prin urmare, în conformitate cu acest tratat internațional, în Europa libertatea de exprimare nu este un drept absolut. Nu este lipsit de relevanță nici faptul că libertatea de exprimare este singurul drept cu privire la care *Convenția* subliniază: „*comportă îndatoriri și responsabilități*”. Totodată art. 17 al *Convenției* interzice abuzul de drept: „*Nici o dispoziție din prezenta convenție nu poate fi interpretată ca implicând, pentru un stat, un grup, sau un individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau a libertăților recunoscute de prezenta convenție sau de a aduce limitări mai ample acestor drepturi și libertăți decât acelea prevăzute de aceasta convenție.*”

64. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare CEDO) analizează, în ordine, următoarele aspecte:

- existența unei limitări a libertății de exprimare;
- legalitatea restrângerii libertății de exprimare prin
 - existența unei norme juridice care prevede restrângerea;
 - calitatea normei juridice, și anume
 - accesibilitatea;
 - precizitatea;
 - previzibilitatea norme;
- legitimitatea restrângerii, ceea ce trebuie să fie prevăzută de *Convenție* (pentru securitatea națională, integritatea teritorială, siguranța publică, apărarea ordinii, prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, moralei, reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale, pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești);
- necesitatea restrângerii într-o societate democratică.

65. Necesitatea restrângerii într-o societate democratică este elementul cel mai subiectiv din analiza CEDO. Având în vedere acest fapt, CEDO a elaborat un set de principii aplicabile în domeniu, dintre care enumerăm:

- libertatea de exprimare constituie unul din fundamentele esențiale ale societății democratice, și una dintre condițiile de bază ale progresului societății și ale autorealizării individuale (ex. *Handyside împotriva Regatului Unit*, nr. 5493/72, 7 decembrie 1976, § 49);
- exercitarea libertății de exprimare comportă obligații și responsabilități (ex. *Handyside împotriva Regatului Unit*, nr. 5493/72, 7 decembrie 1976, § 49); astfel, între altele, în contextul opiniilor religioase și credințelor este legitimat să se includă obligația de a evita pe cât se poate expresii care, în mod gratuit, ofensează pe alții, profanează sau care reprezintă o ingerință în drepturile lor, care astfel nu contribuie la orice formă de dezbateră publică capabilă de a duce la un progres al relațiilor umane; statele au o marjă

de apreciere când reglementează libertatea de exprimare în relație cu afirmații care ofensează convingerile personale, în special cele morale sau religioase (ex. Otto-Preminger-Institute împotriva Austriei, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 49);

- în cazul moralității nu este posibil să se ajungă la un concept uniform european privind semnificația religiei în societate; chiar și în interiorul unui stat pot exista variații ale conceptului; prin urmare nu este posibil să se ajungă la o definiție comprehensivă privind/ce reprezintă o limitare permisibilă a libertății de exprimare dacă exprimarea se îndreaptă împotriva sentimentului religios al altora; o marjă de apreciere trebuie lăsată prin urmare autorităților naționale în a stabili necesitatea unei astfel de limitări; această situație însă nu exclude o supervizare din partea CEDO (ex. Otto-Preminger-Institute împotriva Austriei, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 50);

- toleranța și respectarea demnității umane constituie fundamentul democrației și societății pluraliste, prin urmare este necesar ca în societățile democratice să se sancționeze sau chiar să se prevină orice formă de expresii care diseminează, incită, promovează sau justifică ura bazată pe intoleranță, cu condiția ca orice formalitate, condiție, restricție sau amendă impusă să fie proporțională cu legitimitatea invocată (ex. Gunduz împotriva Turciei, nr. 35071/97, 4 decembrie 2003, § 40);

- anumite expresii concrete reprezintă un limbaj al urii, care pot insulta indivizi sau grupuri de persoane, iar aceste expresii nu se bucură de protecția articolului 10 al Convenției (ex. Jersild împotriva Danemarcei [Marea Cameră], nr. 15890/89, 23 septembrie 1994, § 35);

- atacurile vehemente împotriva grupurilor religioase sau etnice sunt incompatibile cu valorile proclamate și garantate de *Convenție*, și anume toleranța, pacea socială și nediscriminarea (ex. Norwood împotriva Regatului Unit, nr. 23131/03, 16 noiembrie 2004);

- presa joacă un rol esențial într-o societate democratică; deși nu trebuie să treacă de anumite limite, cum ar fi privind securitatea națională, integritatea teritorială, amenințarea cu violență, prevenirea dezordinii și criminalității, respectarea reputației și drepturilor altora, necesitatea de a preveni transmiterea unor informații confidențiale, are sarcina de a oferi — într-o manieră conformă cu obligațiile și responsabilitățile sale — informații și idei de interes public, în particular în chestiuni politice, inclusiv cele care divid societatea dar și cele care prezintă justiția; libertatea presei reprezintă una din cele mai bune posibilități de a crea o opinie privind ideile și atitudinile liderilor politici; libertatea jurnalistică acoperă posibila recurgere la un grad de exagerare, chiar și provocare (ex. Lingens împotriva Austriei, nr. 9815/82, 8 iulie 1986, § 41-42);

- presa nu are doar dreptul ci și obligația de a prezenta informații de interes public conform dreptului publicului de a primi aceste informații (ex. Jersild împotriva Danemarcei [Marea Cameră], nr. 15890/89, 23 septembrie 1994, § 31);

- nu se protejează doar informația în sine, dar și forma prin care se aduce la cunoștința opiniei publice (ex. Jersild împotriva Danemarcei [Marea Cameră], nr. 15890/89, 23 septembrie 1994, § 31);

66. Situația din România este cât se poate de clară privind legalitatea restrângerii. Decizia nr. 62 din 18.01.2007 a Curții Constituționale promovează respectarea dreptului la demnitate, existând și o protejare a dreptului la demnitate prevăzută prin art. 15 al OG nr. 137/2000 privind combaterea tuturor formelor de discriminare, cu sancțiuni evidente, iar legitimitatea sancționării este dată prin nevoia de a proteja, în principal, reputația și

drepturile altora, dar se poate invoca, spre exemplu, și siguranța publică, apărarea ordinii, protecția moralei etc.

67. Totodată, Decizia nr. 62 din 18.01.2007 a Curții Constituționale consideră că dreptul la demnitate este una dintre valorile supreme, iar lezarea acestui drept poate fi sancționată chiar și penal: *„Obiectul juridic al infracțiunilor de insultă și calomnie, prevăzute de art. 205 și, respectiv, art. 206 din Codul penal, îl constituie demnitatea persoanei, reputația și onoarea acesteia. Subiectul activ al infracțiunilor analizate este necircumstanțiat, iar săvârșirea lor se poate produce direct, prin viu grai, prin texte publicate în presa scrisă sau prin mijloacele de comunicare audiovizuale. Indiferent de modul în care sunt comise și de calitatea persoanelor care le comit — simpli cetățeni, oameni politici, ziariști etc. —, faptele care formează conținutul acestor infracțiuni lezează grav personalitatea umană, demnitatea, onoarea și reputația celor astfel agresați. Dacă asemenea fapte nu ar fi descurajate prin mijloacele dreptului penal, ele ar conduce la reacția de facto a celor ofensați și la conflicte permanente, de natură să facă imposibilă conviețuirea socială, care presupune respect față de fiecare membru al colectivității și prețuirea în justa măsură a reputației fiecăruia. De aceea, valorile menționate, ocrotite de Codul penal, au statut constituțional, demnitatea omului fiind consacrată prin art. 1 alin.(3) din Constituția României ca una dintre valorile supreme.”*

68. În luarea deciziei s-a ținut cont și de art. 30 al Constituției României care asigură libertatea de exprimare dar prevede și limitele acestei libertăți:

„(6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

(7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război, de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.”

69. Față de toate aceste considerente, Colegiul director a constatat că partea reclamată a săvârșit o faptă de discriminare, prin încălcarea demnității umane a cetățenilor români de religie creștin-ortodoxă, mesajul transmis prin intermediul emisiunii radio depășind limitele libertății de exprimare și constituind un discurs care a avut ca scop sau care a vizat crearea unei atmosfere degradante, ostile, umilitoare la adresa unui grup de persoane pe considerentul apartenenței lor religioase, urmând să aplice reclamatului sancțiunea cu avertisment, pe care o consideră efectivă, disuasivă și proporțională cu pericolul social al faptei săvârșite de partea reclamată.

70. La stabilirea sancțiunii, Colegiul director are în vedere: conținutul mesajului, calitatea, poziția socială a părții reclamate, răspândirea publică a mesajului, cât și impactul acestuia asupra publicului, inclusiv explicațiile părții reclamate care a lăsat să se înțeleagă că nu a avut în intenție să insulte un simbol religios și nici să îi jignească pe credincioșii creștin-ortodocși.

71. Cu privire la analizarea modului în care postul de radio Europa FM a gestionat dezbaterea publică difuzată pe post, Colegiul director consideră că atribuțiile postului de radio care a găzduit emisiunea în care partea reclamată a făcut afirmațiile prezentei plângeri sunt de competența Consiliului Național al Audiovizualului și nu intră în sfera de competență a Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării pentru afirmațiile expuse de către partea reclamată în emisiune.

Față de cele de mai sus, în temeiul art. 20, alin. (2) din OG nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, cu un număr de nouă voturi “pentru” și unul “împotriva” cu privire la aplicarea sancțiunii din numărul total al membrilor prezenți la ședință,

COLEGIUL DIRECTOR HOTĂRĂȘTE:

1. Constatarea existenței unui tratament diferențiat, discriminatoriu, pe criteriul apartenenței religioase, conform art. 2, alin.(1) și art. 15 din OG nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată.
2. Aplică sancțiunea cu avertisment pentru partea reclamată , pentru faptele prevăzute la art. 2, alin. (1) și art. 15 din OG nr. 137/2000, potrivit art. 5 alin. (2) și art. 7 alin. (3) din OG nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, cu modificările și completările ulterioare.
3. O copie a hotărârii se va comunica părților.

VI. Modalitatea de plată a amenzii

Nu este cazul

VII. Calea de atac și termenul în care se poate exercita

Prezenta hotărâre poate fi atacată la instanța de contencios administrativ în termen de 15 zile de la data primirii, potrivit OG nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea faptelor de discriminare, republicată și a Legii nr. 554/2004 a contenciosului administrativ.

Membrii Colegiului Director prezenți la ședința de deliberări desfășurată în data de 24.02.2021 au fost: ASZTALOS CSABA FERENC – membru, DIACONU ADRIAN NICOLAE – membru, GRAMA HORIA– membru, MOȚA MARIA– membru, LAZĂR MARIA – membru, HALLER ISTVAN – membru, – membru, OLTEANU CĂTĂLINA – membru, JURA CRISTIAN – membru, POPA CLAUDIA SORINA - membru

Prezenta hotărâre va fi comunicată în baza Ordinului Președintelui CNCD nr. 138 din data de 24.03.2020.

**AZTALOS CSABA FERENC
Membru Colegiul Director,
Președinte CNCD**

Redactat/Motivat: AND/FL

Data: 04.05.2021

Notă: Hotărârile emise de Colegiul director al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării potrivit prevederilor legii și care nu sunt atacate în termenul legal, potrivit OG nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea faptelor de discriminare și a Legii 554/2004, a contenciosului administrativ, constituie de drept titlu executoriu.

